

DİL VE EDEBİYATIN HARP ORTAMINDA BİREY VE TOPLUM EĞİTİMİNE ETKİSİ: DERS KİTABI ÖRNEĞİ*

Mesut BULUT**

ÖZET

Balkan Harbi'nde ve sonrasında (1911-1916) yaşanan savaşlar; Türk milletinin hafızasında derin yaralar bırakmış, çoluk çocuk ayrımı yapılmadan alınlarına bıçakla haç çizilmiş, sarıklarından asılmış din adamlarının, yerlerde sürüklenip her türlü iğrençliklere maruz kalmış masum genç kızların acı ve ızdırap dolu yaşam öyküleriyle dolu, binlerce Müslüman Türk'ün vahşice katledildiği, "*felaket yılları*" olarak adlandırılmış ve tarihe kara bir leke olarak yazılmış savaşlardır. Bu dönemde Avrupa devletlerinin kirli tezgâhlarıyla koskoca bir imparatorluğun ve bakiyesinin yok olmaya yüz tutması, her taraftan ihanetlerin türemesi gibi yaşanan olumsuzluklar, Müslüman Türk milleti üzerinde üzüntü ve ümitsizliğe neden olmuş, bu nedenle İmparatorluğu kurtarmak için çeşitli fikir akımları ortaya konmuş; fakat bunlar sonuç vermemiş, neticede kısa sürede vatanın her tarafı işgale ve zulme uğramıştır. Böyle bir ortamda, Türk milliyetçiliği ideolojisini kendisine şiar olarak seçen birçok vatanperver aydın ve yazarlar boş durmayıp dil ve edebiyatın eğitim yönünü ön plana çıkarmak suretiyle Türk milletinin moral ve motivasyonunu artırmaya yönelik çalışmalar yapmışlardır. Özellikle Selanik'te yayın hayatına başlayan Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem ve Ziya Gökalp'in öncülüğünde ortaya çıkan Genç Kalemler, Yeni Lisan Hareketi'yle; dilde sadeleşmeyi, Türkçeden yabancı kaidelerin çıkarılması ve yazı dili ile konuşma dili arasındaki ayrımın ortadan kaldırılmasını, dolayısıyla dilde birlik ve dilde millileşme amacındaki bu dil ve edebiyat hareketi; Balkan Savaşları neticesinde güçlü bir taraftar kitlesine ulaşan Türkçülük akımının güçlenmesinde önemli rol oynamıştır. Bu dönemde Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem, Ziya Gökalp ve M. Fuad Köprülü gibi birçok milliyetçi aydın ve yazarlarca, dil ve edebiyat bir vasıta işlevinde, birey ve toplumun eğitilmesinde, bilinçlendirilmesinde eğitim aracı olarak kullanılmış, dönemin içinde bulunan şartlarına kayıtsız kalınmamış; bilakis aktif olarak vatanperverlik örnekleri sergilenmiş, milli bir çerçevede Türk milletinin kurtuluşuna çareler aranmış; bu bağlamda Tasvir-i Efkar gazetesi başta olmak üzere, Türk Yurdu, Türk Ocağı ve Türk Derneği gibi dergilerde, Maarif Nezareti'ne bağlı okullarda okutulacak dersler için hazırlanan Türkçe-Edebiyat ders kitaplarında milli hassasiyetler yoğun olarak işlenmiş, insanların "*gaflet uykusu*"ndan uyandırılmaları ve bilinçlendirilmeleri hedeflenmiştir. Bu anlamda dil ve edebiyat; Balkan Harbi'nde ve sonrasında yoğun şekilde aydın ve yazarlar tarafından *kalem ile millî mücadelede araç* görevinde kullanılmıştır. Bu çalışmada, nitel araştırmanın doküman incelemesi yöntemiyle, Balkan Harbi'nde

* Bu çalışma, tarafımızdan 5th International Conference on New Trends in Education and Their Implications (İCONTE) 24- 26 April, 2014 tarihinde sunulan "*Birey ve Toplum Eğitiminde Dil ve Edebiyatın Etkisi Üzerine: Balkan Savaşları Örneği*" adlı bildiriden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Bu çalışma, Doç. Dr. Halit DURSUNOĞLU danışmanlığında tarafımızdan hazırlanıp Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne sunulan "*M. Fuad Köprülü'nün "Millî Kıraat" Adlı Türkçe-Edebiyat Ders Kitabının Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi Açısından İncelenmesi*" adlı doktora tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Bayburt Üniversitesi Bayburt Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: mesutbulut_77@yahoo.com

ve sonrasında (1911-1916) yaşanan savaşların atmosferindeki dil ve edebiyatın eğitim amaçlı olarak hangi işlevlerde kullanıldığına yönelik olarak M. Fuad Köprülü'nün Osmanlı Dönemi'nde ilköğretim 8. ve ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerine yönelik olarak hazırladığı *Millî Kıraat (Beşinci Kısım)* adlı Türkçe-Edebiyat ders kitabındaki örnek metinlerle tespitlerde bulunulmaya çalışılmış, değerlendirmelerde bulunulmuştur. Çalışma ile tarihe ışık tutulmuş, edebî metinlerin dil ve edebiyat eğitimindeki rollerine ve işlevlerine dikkat çekilmeye çalışılmış, bu konuda yapılacak çalışmalara katkı sunulması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Harp, dil, edebiyat, eğitim, ders kitabı

EFFECT OF LANGUAGE AND LITERATURE ON INDIVIDUALS AND SOCIETY DURING WAR ATMOSPHERE: A TEXTBOOK EXAMPLE

ABSTRACT

The wars broke out after the Balkan War and immediately after it left deep scars in the memory of Turkish nation. These war years when thousands of Muslim Turkish people were slaughtered were called "disaster years" and they were printed in history as disgrace because these conflict years were full of real life stories which were painful and miserable. For example, cross was drawn on their foreheads without considering whether they are children or not, religious men were hanged from their turbans, and innocent girls were dragged along and exposed to any kind of cruelty. During this period, such disadvantages as an enormous empire and her remaining balance facing extinction due to the conspiracies of European states and emergence of treachery from everywhere caused sorrow and despair on Muslim Turkish nation and therefore, various movements of ideas were introduced; however, they did not yield results and anywhere in the motherland was occupied and tyrannized. In such an atmosphere, many patriotic intellectuals and writers who chose ideology of Turkish nationalism as their motto made an effort to bring educational aspect of language and literature into the forefront. For that purpose, they performed tasks to increase the motivation and morale of Turkish nation. Specifically, Young Pens (Genç Kalemler) which was begun in the city of Thessalonica in 1911 by the three writers who were most representative of the movement: Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, and Ali Canip Yöntem, had many fans as a result of the Balkan wars and had a very important role for the Turkism to gain strength. With New Language Movement " (Turkish: "*Yeni Lisan*"), they pointed out that language must be simplified, the effects of foreign language and rules on Turkish must be removed and the differences between the oral language and the written language must be removed. Therefore, this language and literature movement aimed at unity and nationalization in language. In this period, many nationalistic intellectuals and writers such as Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem, Ziya Gökalp and M. Fuad Köprülü used language and literature as a means of education to educate and raise the awareness of the society. Moreover, they were not indifferent to the conditions of the country; on the contrary, examples of patriotism were actively exhibited, and remedies were searched for the liberation of the Turkish nation. For that purpose, national sensitivity was mentioned extensively primarily in *Tasvir-i Efkâr* (Picture of Ideas) newspaper, such magazines as *Türk Yurdu*, *Türk Ocağı* and *Türk Derneği* and in the Turkish-Literature textbooks written for the courses which were going to be taught in schools belonging to Maarif Nezareti (Ministry of National Education) and it was the aim to wake up people from "dreaming" and to raise their awareness. In this sense, language and literature was used as a means with the pens of intellectuals and writers in the war of independence during the Balkan wars and afterwards. The aim of the study was to detect and evaluate for what purposes language and literature was used as educational means during the war atmosphere in the

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Summer 2014

Balkan Wars and afterwards (1911-1916). For that purpose, the example texts in Turkish-Literature textbook called Milli Kıraat (Fifth Part) by M. Fuad Köprülü for the 8th grades in primary education and the 9th grades in secondary education in Ottoman Period were used. This study was carried out via document analysis, one of the qualitative research methods. The study shed light on the history, the attention was drawn on the roles and functions of literary texts in language and literature education and it aimed at making contributions to the future studies.

Key Words: War, language, literature, education, textbook

Giriş

Dil, İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir vasıta; kendisine özgü kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese; seslerden örülmüş muazzam bir yapı; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli antlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir (Ergin, 2000: 7). “Dil, bir milletin tarihinin, kültürünün oluşumunda etkili, sonrasında bu ortak değerlerin aktarımında başrol oynayan bir unsurdur” (Karakaş vd., 2013: 933). Dil, tarih, gelenek, görenek, inanç birliği millet oluşumunda önemli temel öğelerdir. “Millet” denilen kavramın oluşmasını sağlayan hiç şüphesiz dildir. Dili olmayanın milleti de olmaz. Dil, bir milleti birleştiren, bütünleştiren çimento hüviyetindedir, milletin can damarıdır. Sağlam bir kültürün temeli, sağlam bir dille gerçekleşebilmektedir. Sosyal ve kültürel yönden gelişmiş milletlerin dilleri ve onun sonucunda oluşan edebiyatları olur. Dil, bir milletin kültürel değerlerin başında gelmektedir. Bu yüzden ona önem vermek gerekmektedir. Ortak dili konuşan insanlar “millet” denilen sosyal varlığın temelini oluştururlar. Dil, bireylere duygu ve düşüncüyü aktaran bir araç işlevinde olduğu için, bireyleri yığın veya kitle olmaktan kurtararak duygu ve düşünce birliği olan “millet” hâline getirir. Dilini bilmediğimiz bir toplumda kendimizi yabancı hissederiz. Dil, bireylere toplum tarafından bağışlanan en büyük miras ve donatıdır. Anne, baba, çevre ve okul, çocuğa dil aracılığıyla toplumun yüzyıllar boyu biriktirmiş olduğu yaşam deneyimlerini ve kültürünü aktarır (Kaplan, 1987: 9). Dil ve edebiyat, maddi kültürel değerleri günümüze ve oradan sonraki nesillere taşımada köprü işlevindedir. Dil ve edebiyat, süreklilik ilkesiyle canlıdır ve toplumun kültürünün temelini oluşturur. “Her millet dilini ve kültürünü yüzyıllar boyunca yoğurur. Bu esnada o, akan bir nehir gibi, içinden geçtiği her topraktan bazı unsurlar alır. Her medeni milletin konuşma ve yazı dili karşılaştığı medeniyetlerden alınma kelime ve deyimlerle doludur. Bu bakımdan her milletin dili, o milletin çağlar boyunca yaşadığı tarihin adeta özetidir” (Kaplan, 2001: 140).

Dil, bireyin sosyal bir varlık olarak toplumda yer edinmesini, evreni algılayabilmesini ve yorumlayabilmesini, özgürce eleştirel bir şekilde düşünebilmesini sağlayan temel öğedir. Çağdaş bir toplumun fertleri olarak, bilgi çağında çağdaş birey olabilmek, etkili iletişim becerileri kazanmak önem kazanmaktadır. İnsanları diğer canlılardan ayıran en önemli özellikler; düşünebilme, dili kullanabilme ve konuşabilme yetileridir. Bireyin duygu ve düşüncelerini belli bir düzen içerisinde dile getirmesi hiç şüphesiz “dil” ile gerçekleştirilmektedir. Millî Eğitimin temelini oluşturan ana dil eğitimi ve bunu sağlamak için uygulanan Türkçe-Edebiyat öğretiminde, yeni yetişen genç nesillerin, estetik duygu ve duyarlılıklarının ortaya çıkarılması, geliştirilip zenginleştirilmesi ve onlara estetik çerçeve içinde millî ve evrensel değerlerin tanıtılması, dilin incelik ve zenginliklerinin fark ettirilmesinde ders kitapları ve onları oluşturan edebî metinler önemli rol oynamaktadır.

Bir toplumun pek çok özellikleri, yaşayışı, gelenekleri, dünya görüşü, yaşam felsefesi, inançları, bilim, teknik ve sanata katkıları o toplumun diline yansır; o toplumun dilinden izlenebilir... Dil, aynı zamanda her yönüyle bir ulusun kültürünün de aynasıdır; insanın ve uygarlığın en önemli belirtisi ve aracı, dildir (Aksan, 2000: 13). Kültür, insan toplumunun, biyolojik yönden ziyade, sosyal olarak kuşaktan kuşağa aktardığı maddî ve maddî olmayan ürünler bütünü, sembolik ve öğrenilmiş ürünler ya da özellikler toplamıdır (Cevizci, 2000: 586). Sosyalleşmenin en önemli aracı olan dil, kültürel değerlerin oluşumunda ve aktarımında önemli rol oynar. Dil bu yönüyle millet olmayı sağlayan, kültüre şekil veren ve onu aktaran, öğretim ve öğrenmenin anahtar rolüne bürünen, bilgi ve birikimi sağlayan yegâne öğedir. Birey, dil sayesinde yaşama anlam verir, duygu ve düşüncelerini paylaşır, hayatı anlamlandırır. Dil olmadan ortak bir dünya ve kültürün oluşması, bireyin sosyalleşmesi elbette düşünülemez. Dil, bireyleri sosyalleştirerek yığın olmaktan kurtararak, ortak kültürel değerler ekseninde birlikteliğe zemin hazırlar. Bu bağlamda dil, bireyin topluma intibakını sağlayarak

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/... Summer 2014

toplumun “millet” karakterine bürünmesinde alt yapıyı hazırlar. Yabancı bir ülkede kendimizi yalnız ve kimsesiz hissetme güdüsünün temelinde de dil ve kültür öğeleri önemli rol oynamaktadır. Çünkü, “millet olma hissi ve aidiyet duygusu, duygu ve düşünce birliği” gibi birtakım değerleri sağlayan, bireyin sosyalleşmesinde önemli rol oynayan, kültüre ve bireye şekil veren dildir.

Dilin kullanım alanları günlük yaşamda farklılıklar göstermektedir. Birey ve toplumun günlük yaşamdaki birlikteliğini sağlayan dil ve dil sayesinde gerçekleşen iletişimidir. Bu yüzden günlük yaşamın en önemli vazgeçilmez ögesi dildir. Günlük yaşamda ihtiyaçlar çeşitlendikçe, dil kullanım alanları da bu duruma paralel olarak artmaktadır. Bu çeşitlikler; resmî dil, hukuk dili, ticaret dili, bilim dili, argo dil vb. birçok alanda dil kollarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Günlük yaşamda bireyin toplum içerisinde kendisini yalın, sade, anlaşılır, etkileyici bir şekilde anlatabilmesi ve karşısındaki fertlerle iletişim kurabilmesinde en önemli rolü sağlayan dildir. Günlük yaşamda kullanılan dil bilim dili olarak da kullanılır. Tarih, sosyoloji, matematik, fizik, kimya, biyoloji, tıp ve psikoloji, felsefe gibi bilim ve bilgi dallarında da kullanılan dil; açık, sağlam, yalın, kesinlik noktasında günlük yaşam dilinden farklılıklar göstermektedir. Bilim diline bu bağlamda hassasiyetle yaklaşılması gerekmektedir. Bilim dilinde nesnel, öğretici, açıklayıcı, terimlere dayalı birtakım öğelerin ağırlıkta olduğu bir dilin kullanılması esastır. Felsefe dili, bilim dilinin özelliklerini taşımakla birlikte, kavramların önem kazandığı görülmektedir. Edebiyat dili, daha çok duyguya hitap ettiği için bu noktada diğer bilim dallarından farklılıklar gösterebilmektedir. Günlük yaşam dilinden, felsefe dili ve bilim dilinden farklılıklar gösteren edebiyat dili; imgelerin, kurmaca bir dünyanın ve mecazlı bir anlatımın ağırlık kazandığı görülmektedir.

Dil aklın izdüşümüdür. Birey, bilgi ve birikimini dili aracılığıyla aktarır. Duygu ve düşünceler dil vasıtasıyla dile getirilir. Dilin en önemli özelliklerinden birisi de iletişim kurma aracı olmasıdır. İletişim; kaynak, mesaj, ileti, alıcı, ortam ekseninde gerçekleştirilir. Dil öncülüğünde gerçekleşen bu sisteme iletişim sistemi de diyoruz. Bu sistemin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlayan hiç şüphesiz dildir. Resim, müzik, mimar vb. güzel sanatların malzemesi birbirinden farklıdır; edebiyatın malzemesi ise dildir. Edebî eserler ortaya konarken duygu, düşünce, üzüntü ve mutluluklar dil vasıtasıyla edebî bir kimliğe bürünür; dil edebiyatı, edebiyat da dili besler. Edebî yapıtlar sayesinde dil gelişir, zenginleşir; zengin bir anlam dünyası oluşur, sözcük dağarcığı zenginleşir. Dil, her yazar/şairin elinde farklı şekillerde karşımıza çıkar; çünkü dilin işlenmesi kişiden kişiye farklılık gösterir. Kültür aktarımının sağlanmasında, ortak millî duygu tarzının benimsenmesinde, millî birlik ve beraberliğin, dilde birliğin sağlanmasında dil başrodedir. Kültürün, dilin ve yaşam tarzının yansıması olan edebî eserlerde bir toplumun geçmişini tarihini görmek mümkündür. Dil, kültür taşıyıcılığı ile birlikte yaşama bir derinlik ve canlılık katar.

Bir milletin varlığını devam ettirmesini sağlayan, nesilden nesile diri tutan, millî şuuru besleyen, bireylerde “biz” bilincinin oluşumunu sağlayan, “millet” olmasına imkân tanıyan en önemli öge hiç şüphesiz dildir. Atatürk’ün şu sözü, dilin önemini çok güzel bir şekilde ortaya koymaktadır: Türkiye Cumhuriyetini kuran; Türk halkı, Türk milletidir. Türk milleti demek, Türk dili demektir. Türk dili, Türk milleti için kutsal bir hazinedir; çünkü Türk milleti, geçirdiği nihaysiz felâketler içinde ahlâkının, an’anelerinin, hatıralarının, menfaatlerinin, kısacası, bugün kendi milliyetini yapan her şeyinin dili sayesinde muhafaza olunduğunu görüyor. Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir (İnan, 1969: 18). Bu yönleriyle dil, bir milletin can damarı hüviyetindedir. Geçmişten geleceğe köprü kuran dil, bireye hizmet etmekle kalmaz; onu bir araya getirerek millet olma vafına haiz olmasını sağlar; çünkü, millet olmanın temel şartı aynı dili konuşabilmektir. Atatürk’ün de belirttiği üzere dilini kaybeden milletler öncelikle bağımsızlıklarını, kimliklerini kaybetmeye mahkûmdurlar. Kısacası dil; bir milletin sanatı, tarihi, kültürü ve edebiyatıdır.

Edebiyat; duygu, düşünce ve hayallerin sanatkârane bir şekilde sözlü ve yazılı bir şekilde dile getirilmesidir. Aynı zamanda edebiyat, etkili ve güzel bir sanat ortaya çıkarmayı önemsemekle birlikte birey ve toplumların eğitiminde önemli rol oynayan bir sanat dalıdır.

Ders kitapları, bilginin anlamlandırılması, özümsemesi ve tatbik edilmesi noktasında etkili olan materyal işlevindedir. Küreselleşen dünyanın her türlü şartlarına uyabilen ve olumsuzluklarla mücadele edebilen bireylerin yetiştirilmesi ders kitaplarının öncelikli amaçlarındandır (Çelikpazu, 2011). Türkçe-Edebiyat öğretiminde kullanılan en önemli materyalin başında ders kitapları gelmektedir. Dolayısıyla ders kitaplarında yer alan metinler dil öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Edebiyat dersi kitaplarında yer alan metinlerin öğrenciye kazandırmak istediğimiz davranışları verebilmemiz açısından birer araç işlevindedir. Bu

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Summer 2014

aracı hedefe ulaştıracak şekilde kullanmak gerekmektedir. Kitapları bir amaç gibi görmek bizi yanlışlara sürükleyecektir. Bu yüzden, eğitim camiamızın, genellikle ders kitaplarının dışında başka kitaplardan da faydalanma bilincinde olmayışı ders kitaplarında yer alan metinlerin, edebiyat öğretimi açısından alternatifsiz bir araç olduğu gerçeğini ortaya çıkarmıştır (Ay, 2006: 18).

Dil ve edebiyat, birbirini tamamlayan bütünün parçalarıdır. Edebiyat, dil sayesinde bireylerin ve insanların kendilerini ifade edebilme noktasında etkin bir şekilde rol alır. Birey ve toplum yaşantısından kaynaklanan duygu, düşünce ve olayları kapsayan bir sanat dalıdır. Bu anlamda edebiyat ile sosyal toplum arasında etkileşim ve iletişim vardır. Bu etkileşim toplumların her döneminde kendisini hissettirmiştir. Dil, bir iletişim ögesi ve propaganda işlevindedir. *“Toplumlar dil aracılığıyla yalnızca bugünü değil, dünü ve yarını da var ederler; kendi geçmişlerini, tarihlerini oluşturdıkları dil ile bunları geleceğe taşır. Dil ile ilgili olan her şey aynı zamanda kültür ile de ilgilidir. Dilin en önemli kullanım alanlarından biri şüphesiz ki edebiyattır. Edebiyat dilin sanatsal boyut kazanmış şeklidir. Edebiyat dil ile üretilir. Bir toplumun dildeki sağlamlığı ve gücü, o toplumun sahip olduğu dili işleme becerisiyle yakından ilgilidir. Bu beceri ile toplumlar kendi dillerinde güçlü edebi metinler ortaya koyar”* (Başçallı, 2010: 11). Dil ve edebiyat, toplumun yaşantısından soyut olarak düşünülemez; aksine birey ve toplumun yaşantısı dil ve edebiyat aracılığı ile yansıtılmıştır; çünkü dil ve edebiyatın varlığı ve amacı da bunu gerektirir. Edebiyat, birey ve toplum ilişkisi varlık amacının temelini oluşturduğundan birey ve toplum dil ve edebiyatın merkezinde olmaktadır. Dil, birey ve topluma dair birtakım olay, duygu ve düşünceleri yansıtmak için araç olurken; edebiyat bunu etkili ve sanatkârane bir şekilde yansıtmamanın yolu olmuştur. Edebiyat tarihine ve edebî eserlere bakıldığında dil ve edebiyat ile sosyal yapı arasında etkileşimi görmek mümkündür. Çünkü, dil ve edebiyat bir arada toplumun aynası olma işlevinde olagelmışlerdir. *“Bütün uluslar, dil ve edebiyatını kendilerinden sonra gelen bir sonraki nesle öğretmek, onlara miras bırakmak, ana dillerini ve edebiyatlarını öğretmek amacıyla aile içinde başlayan ana dili eğitimini, öğretim kurumlarında da aynen devam ettirir. Bunda amaç kültürün nesildin nesile aktarımının sağlanmasıdır. Eğitim-öğretim kurumlarının öğretim programlarında da bu alanların öğretimine yönelik derslere yer verilir. Dil, yukarıda belirtilen kültür taşıyıcılığı özelliğinin yanı sıra, insanın geçmişten günümüze düşünce üretme ve bu düşünceler vasıtasıyla kendisini ifade etmesinde ve diğer bütün canlılardan ayrılmasında da önemli bir unsurdur”* (Bulut, 2012: 5). Birey ve toplumların yönlendirilmesi noktasında önemli bir katkı sunan dil ve edebiyat, duygu ve düşüncelerimizin geliştirilmesinde, duygularımızın zenginleştirilmesinde; insanın kendini tanımasında etkin rol oynamaktadır. Birey ve toplumun eğitiminde ve gelişiminde önemli rol oynayan edebiyat, toplumdaki gelişimleri ve değişimleri yansıtmak durumundadır; çünkü edebiyat ait olduğu toplumdan soyutlanamaz. Toplumların yaşadığı savaşlar, olaylar, sevinç ve üzüntüler vb. her dönemde dile ve edebiyata yansıdığını görmek mümkündür. Dil ve edebiyat, bir kompozisyonun parçaları olarak birey ve toplumları etkilemekte, onların gelişimlerine öncü olmaktadır. Dil ve edebiyatın önemli işlevleri yerine getirmesinde ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde, ders kitapları önemli bir araç olarak rol oynamaktadır.

Ders kitaplarının en önemli eğitim araç-gereci olduğunu dile getiren Yalçın, (1996: 24)’e göre, ülkemizde ders araç ve gereçlerinin sınırlı olmasından dolayı hâlen eğitimin en önemli aracının ders kitapları olduğunu ifade etmiştir. *“Ders kitaplarına alınan metinler türünün en güzel örneğini sunacak nitelikte olmalıdır”* (Arı, 2011: 508). Ders kitapları, içerdikleri metinler ile bir ulusun kültürüne ilişkin temel fikirleri yansıtır. Bu yüzden, bir toplumun, kendi çocuklarını gelecekte nasıl bir eğitimle yetiştirmek istediklerini resmî olarak kabul ettikleri bilgileri içerir, bir nevi toplumun aynasıdır. Yetişkinlerin doğru olduğuna inandıkları, gelecek kuşaklara aktarmak istedikleri birçok kurula, norma ve davranış kalıplarına dayanır, bunlar sadece bilgi aktarmakla kalmaz, bir toplumun siyasal ve toplumsal kurallarının belleklere yerleştirilmesinde rol oynar. Bu açıdan da büyük bir öneme sahiptir.

Eğitim tarihimizi incelediğimizde; harp ortamında yaşanan felaketler sonucunda, eğitim sisteminin yetersizlikleri ortaya çıkmış, eğitimin toplumsal değişimdeki rolü anlaşılmış ve bu doğrultuda özellikle Meşrutiyet Dönemi’nde, eğitim ile ilgili olarak *millî duygularla dolu, yeni bir nesil yetiştirme* isteği ortaya çıktığı göze çarpmaktadır. Bu yıllarda vatanın ve milletin içerisinde bulunduğu duruma bir çözüm getirmesi açısından eğitim- öğretim faaliyetleri içerisinde M. Fuad Köprülü, *“Millî Kıraat”* (Beşinci kısım) adlı Türkçe-Edebiyat ders kitabıyla bu *felâket* ortamından başta gençler olmak üzere, bütün Türk milletini uyandırma, bilinçlendirme bir nevi öğretmenlik ve rehberlik etme arzusuyla, Türk milletinin başkaldırması için uğraş vermiştir. Ders kitabını oluşturan edebî şahsiyetlerin belli başlı eserlerini seçerek bu amacını ortaya koymuştur.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/... Summer 2014

M. Fuad Köprülü'nün çalışma konusu olan "*Millî Kıraat*" (Beşinci kısım) adlı Türkçe-edebiyat ders kitabının ilk metni olarak *Turan* manzumesini seçmesi de anlamlıdır. Kitabına ilk olarak bu manzumeyi koyması, bir anlamda Türkçe-Edebiyat öğretiminde millîleşme cereyanını başlatma arzusu olarak değerlendirilebilir. Meşrutiyet Dönemindeki edebî faaliyetlerle ilgili olarak Kavcar, "*II. Meşrutiyet Devrinde Edebiyat ve Eğitim*" adlı eserinde yeni insan tipi yetiştirilmeye çalışıldığını belirterek bu yeni insan tipinin başlıca nitelikleri şu şekilde sıralamıştır:

1. *Ahlakî nitelikleri*: Dürüst, gerçekçi, çalışkan, dayanıklı, girişken, yardımsever, fedakâr, namuslu ve şerefli, aşırı isteklilerden ve aşırı kıskançlıktan uzak.

2. *Medenî nitelikleri*: Bilgili; taassupla savaşıyor, boş inançlarla her türlü gerilikle savaşıyor; hürriyet ve adaleti, insanları seven, ailesine bağlı, ülkücü, kadına değer veren saygı duyan, medenî toplum olma şartlarının sağlanması yolunda sürekli çaba harcayan.

3. *Millî nitelikleri*: Milletini ve yurdunu her şeyden çok seven, milliyetçi, yurtsever, mert, kahraman gibi birtakım niteliklere sahip olunması hedeflenmiştir (Kavcar, 1974: 253).

Kavcar'ın "*II. Meşrutiyet Devrinde Edebiyat ve Eğitim*" adlı eserinde belirttiği insan tipi II. Meşrutiyet dönemi yazar ve şairlerinin eserlerinde yansıttıkları insan tipini yansıtmaktadır. Bu anlamda "*Millî Kıraat*" beşinci kısım adlı çalışma konusu kitaptaki metinlerle millî, medenî ve ahlaki niteliklere sahip bireylerin eğitilmesi arzusu gözlemlenmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın verilerinin elde edilmesinde sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemlerinden biri olan *doküman incelemesi* yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi yöntemi, son yıllarda sosyal bilimler alanında yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biridir. Tarih, sosyoloji, dilbilimi ve antropoloji bu alanların başındadır. Bunların yanında eğitim bilimlerinde de doküman incelemesi yöntemi kullanılmaya başlanmıştır. Dokümanlar diğer araştırma yöntemleriyle kullanılabileceği gibi sadece tek başlarına bir araştırmanın tüm veri setini oluşturabilirler.

Doküman incelemesi, araştırılması düşünülen birtakım yazılı materyallerin analiz edilmesini sağlayan çalışmalar bütünüdür. Bu çalışmada ayrıca kategori (tema) analizinden yararlanılmıştır. "*Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelenmesi, hemen her araştırma için kaçınılmaz olan bir veri toplama tekniğidir. Belge yoksa tarih de yoktur*" (Madge, 1965: 75). Dokümanlar; gerçek, kolay ulaşılabilir hazır veri sağlayarak, araştırmacılar için sorunlara çözüm bulabilmek amacıyla kullanılmaktadır. *Doküman* sözcüğü şemsiye bir kavram olarak; yazılmış, görsel ve fiziksel materyallere karşılık gelmektedir (Merriam, 1998). Doküman incelemesinin kapsamını Yıldırım ve Şimşek (2008: 188)'de şöyle açıklamaktadır: Hangi dokümanların önemli olduğu ve veri kaynağı olarak kullanılabileceği araştırma problemi ile yakından ilgilidir. Örneğin; eğitim konusunda yapılacak bir araştırmada şu tür dokümanlar veri kaynağı olarak kullanılabilir: *Eğitim alanında ders kitapları, program (müfredat) yönergeleri, okul içi ve dışı yazışmalar, öğrenci kayıtları, toplantı tutanakları, öğrenci rehberlik kayıt ve dosyaları, öğrenci-öğretmen el kitapları, öğrenci ders ödevleri ve sınavları, ders ve ünite planları, öğretmen dosyaları, eğitim ile ilgili resmî belgeler vb.* (Bogdan ve Biklen, 1992; Goetz ve Le Compte, 1984).

Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın kapsamını M. Fuad Köprülü'nün *Millî Kıraat* (Beşinci kısım) adlı Türkçe-Edebiyat ders kitabındaki bazı metinler (okuma parçaları) oluşturmaktadır.

Verilerin Analizi

Doküman incelemesine dayalı araştırmalarda, tüm doküman verisinin bir bütün olarak analize konu olması mümkün olmadığından, çoğu zaman araştırmacılar, eldeki veri içinden bir örneklem oluşturmaya çalışır. Eğer ders kitapları örneğini alacak olursak, eldeki kitapların sayısının fazla olduğu düşünülecek olursa,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Summer 2014

bu durumda araştırmacı, öncelikle bunlar arasından belirli bir örneklem yöntemi kullanarak bir grup dokümanı ya da bu dokümanların belirli bölümlerini seçebilir.

Dokümanlardan elde edilen verinin mutlaka sayısallaştırılması veya nicelleştirilmesi gerekemeyebilir. Araştırmacı, saptadığı kategoriler ve analiz birimi doğrultusunda yaptığı analizden sonra bulduğu sonuçları, rahatlıkla *düzyazı şeklinde de rapor edebilir*. Bu araştırmacının bir seçimidir. Yıldırım ve Şimşek (2008: 188-200).

ÇALIŞMA KONUSU METİNLER İLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLAR

1789 Fransız İhtilali ile başlayan milliyetçilik hareketleri hiç şüphesiz en çok imparatorluk dâhilinde olan milletlerin etkilenmesiyle kendini göstermiştir. Avrupa devletleri tarafından “*hasta adam*” olarak görülen Osmanlı İmparatorluğu, balkanlarda birçok devleti bünyesinde barındırdığından balkan savaşı 19. yüzyılda en çok ayaklanma bu dönemde Osmanlı’ya karşı çıkmıştır. Avrupa’nın önde gelen büyük devletlerinin de desteğiyle Osmanlı zor bir döneme girmiştir. Balkan savaşları toplumda travmalara yol açmış, haşmetli İmparatorluğun yerini içten içe ihanetlerle arta kalan küçük bir devlet kalmıştır. Balkan savaşları öncesinde Mustafa Kemal Atatürk’ün Trablusgarp Savaşı’nda verdiği amansız mücadele dillere destan olmuştur. Avrupa’nın tarihteki Türk düşmanlığının bizzat Avrupalı bir yazar tarafından dile getirilmesi ayrı bir öneme sahiptir. Batı dünyasının tarih boyunca çeşitli senaryolarla yürüttükleri kirli tezgâhları ve Türk düşmanlığını göstermesi açısından Piyer Loti’nin “*Osmanlı-İtalyan Muharebesi*” hatıratı o dönemi çok iyi bir şekilde anlatan ibretlik bir vesika mahiyetindedir:

“...Fransa gazetelerinden çoğu zımnen, İtalya lehinde görünüyorlar. Mükemmel toplar sayesinde yüzlerce Türk’ün yere serilmesine mukabil İtalyanlar’ın üç, dört telef vererek kazandıkları muvaffakiyyâtı bu gazeteler büyük bir sükûn ile anlatıyorlar. İtalyanlar’ın Âsî demek şenâatını irtikâb ettikleri birçok Arap esirinin göz önünde asılmasını, bir şey demeden hikâye ediyorlar. İtalyanlar yağma ediyorlar, yakıyorlar, öldürüyorlar ve bütün bu harekâta “memleketi temizlemek” nâmını veriyorlar; o kadar ki, insan vahşî hayvan ondan bahsedildiğine inanacak gibi oluyor. Geçende, en büyük Paris gazetelerinden birinin muhabiri, uzak mesafeden açılmış bir top ateşinin güzelliğinden(!) bahsediyordu. Topçular, o kadar güzel nişan alıyormuş ki karşılarındaki Araplar’ı, zavallı eski tüfekleriyle ekin biçer gibi seriyormuş. Türkler, kendilerini arslanlar gibi müdâfaa etmek için bir caminin derûnuna girmişler. İtalyanların fûtuhatını geciktirmişler. Muhabir bu camiye “uğursuz” demekten çekinmiyordu... Hristiyan Avrupa’nın nazarında bütün Müslümanlar, sayd-ı mücâz olan bir şikâr sürüsünden başka bir şey değildir. Bir anda memlekete hûn-în bir gün ve kemik yığını haline getiren öldürücü aletlerin faikıyyeti yüzünden Avrupa umûmiyetle bu avlanışlarda muvaffak oluyor.

...

İşte Afrika’da bu sayd -ağır bir esâret sebunu olan Mısır’dan geçerek- mağribden Zengibar’a kadar hemen tamam oldu; aynı sûretle, bütün Hindistan Müslümanlar’ı da esaret altına girdi. Biri şimâlden, diğeri cenûbdan iki dehşetli avcı, İran içine doğru ilerleyip duruyor...

Geride ancak Osmanlı Hükûmeti kaldı. Lâkin onlar gibi kendine dokundurmuyor. Evlâdını kemirmeğe başlayan teceddütperverlik yarasına rağmen yine müdhiş bir mücâhididir. Onun mağrur ve kahraman ordusu kanının son katresini dökünceye kadar müdâfadan fariğ olmayacaktır ” (M. Fuad Köprülü (1916) *Millî Kiraat Beşinci Kısım* , s.16).

Hamdullah Suphi, “*Gördüklerimiz*” adlı hatıratında vatan ve millet sevgisinden bahseder:

“...

Padişahıma, yurduma kulum,

Düşmana kalbim, besler intikam!

Biz, henüz yaklaştığımız çam ormanlarına doğru parça parça yayılan bu türküyü dinleyerek uzaklaşırken, yeni bir heves, bir heyecan hamlesi ile bir başka türkünün taburlardan yükseldiğini duyduk. Simdi onlar, hep birden:

“Yatağımız taştan olsa, yorganımız yapraktan

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/... Summer 2014

Vazgeçmeyiz bu vatandan, biz bu kızıl sancaktan!”

Şarkısına başlamışlardı.

Akşamın hissi saatinde, bu türkü ne derin bir sûrette müessirdi!...” (a.g.e., s.193).

Piyer Loti “*Muharip Şövalyeler*” adlı hatıratında Avrupalı devletlerin Türk düşmanlığına ve ikiyüzlülüğüne dikkat çekmiştir:

“O Avrupa ki, Türklere karşı en şenî' bir yalanı irtikâb etmiş; O Avrupa ki, hudûdlarını muhafaza edeceğini onlara temin eylemiş; o Avrupa ki, istatüko nâmına olarak galip oldukları sûrette hiçbir sûrette tevsi'-i arazi edemeyeceklerini onlara bildirmişti. Bulgarlar'ın Edirne Vilayeti, Edirne şehri hakkındaki talepleri haklı imiş... Bilakis en hakaretâmiz bir şenâattir. Avrupa müttefiklerinin basiretsizliklerini setr için, onların Avrupa'yı dinleyerek Lüleburgaz Muharebesi'nden sonra açılmış olan İstanbul yolunda tevakkuf etmelerinden memnun olduğunu söylemeğe kadar ictisâr ediyor.” Lâkin afv edrler, ama onların söyleyişine nazaran, geçilmesi o kadar kolay olan bu yol üzerinde bir ufak mâni' olduğunu galiba unutuyorlar: Çatalca hattına karşı üç gün devam eden hücumları boşuna gitti; ve üç gün, mütemediyen, kanlı mağlubiyetlerle nihayet buldu” (a.g.e., s.141).

Bu cümleler, Hristiyan Avrupa'nın Müslümanlar'a ve Türkler'e bakışını anlatan önemli tespitlerdir. Balkan Savaşları'nı ve öncesinde Trablusgarp Savaşı'nı Osmanlı'ya karşı başlatan Avrupa'nın Müslüman Türk'ün yanında olması elbette beklenemez; ancak tarih boyunca yürüttüğü kirli, ikiyüzlü politikaların günümüzde de anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Piyer Loti'nin bu hatıratları Türk tarihine ışık tutan önemli belge mahiyetindedir. Bu bağlamda yazılmış birçok okuma parçası (metin), ders kitaplarına konulmuş ve bu metinlerin eğitim- öğretim faaliyetlerinde işlenmesine önem verilmiştir. Piyer Loti'nin bu hatıratları, Maarif nezareti tarafından kurulan kitap inceleme komisyonu üyelerinden M. Fuad Köprülü'nün “*Millî Kıraat*” adlı ders kitabında ve o dönemde yazılmış birçok ders kitabında “*felaket hatıraları*” adı altında okuma parçası olarak okutulmuştur.

Felaket yılları denilen bu dönemde, özellikle savaşımlardan dolayı çok ezilen, vahşice katledilen Müslüman Türk milleti, doğal olarak milliyetçi bir çizgiye doğru yönelmeye başlamıştır. Dil ve edebiyat, eğitim yönü ile bireylerin ve toplumun uyandırılması ve bilinçlendirilmesinde araç işlevinde olmuştur. Özellikle Yeni Lisan hareketi ile başlayan dilde sadeleşme hareketleri ve sonrasında Türkçülük akımının kendisine yoğun bir taraftar bulması neticesinde, birçok aydın ve yazarın gazete ve dergilerde dil ve edebiyatı, birey ve toplum eğitiminde kullandıklarını görüyoruz. Bu dönemde yazılmış bazı şiirlerdeki milliyetçilik ile ilgili örnekler sergilenmiştir:

“*Şehid ve Hilâl*” adlı şiirde şair; içinde bulunduğu acı durumdan kurtulmak için geçmişin şanlı sayfalarına sığınır. Altın taçlı hilal; birkaç asırdır süren bu çöküşe ağlamayı, üzülmeyi bırakıp geçmişin şanlı günlerinin hatırlamalıdır. Böylece o şanlı günlere dönme gücünü kendinde bulacaktır. Türklerin Orta-Asya'da Tuna ve Orhun ırmaklarındaki mutlu günlere kavuşmak mümkündür:

“—Altun taçlı yüce hilâl, sen kaç asırdır

Evlâdının hüsrânına yaşlar dökersin,

Nazlı “Orhun” sularına aksedersin,

Yeşil “Tuna” boylarında gözlerin kalır;

Sendin gören ecdâdımın şân demlerini;

Anlat şimdi asırların mâtemlerini?”(a.g.e., s.19).

Mehmed Emin Yurdakul, “*Anadolu, 10 Temmuz, Yolcu, Aç Bağrını Biz Geldik, Yavrularımızı Çoğaltalım*” adlı şiirleriyle Türk milletinde derin izler bırakmış bir şairdir. “*Anadolu*” şiirinde; savaş öncesi yıllarda Türk milleti bereketli vatan toprağını işlemiş, toprak vatan evlatlarını kucağında besleyip, büyümüştür; ama düşman işgalinden sonra vatan toprağı da öksüz kalmıştır. Kendisini işleyecek insan

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Summer 2014

bulamamış, millet bereketli geçmiş günlerinin arar olmuştur. Artık bu sefaletten kurtulmak gerekir. Bu sefaletin sebebi olan gafletten, cehaletten, uykudan uyanma zamanı gelmiştir:

“Ey vatanın bağı yanık bucağı!

Hani senin bereketli hasadın,

Yeşil yurdun, mesut çatın, şen çiftin?

Hani senin medeniyet hayatın,

Yolun, köprün, kazman, iğnen, çekicin?

Ey Türklüğün otağı!

Ne vakte dek bu acıklı sefâlet,

Bu viranlık, bu inilti, bu kaygu?

Ne vakte dek bu uğursuz cehalet,

Bu taassup, bu görenek, bu uyku?” (a.g.e.,s.29).

Mehmed Emin Yurdakul’un, “*Aç Bağrını Biz Geldik*” şiirinde Türk milliyetçiliği vurgusu ön plandadır. Şair umutsuz değildir. Bugün yaşanan kara günlerin yakında biteceğine dair umudunu korumaktadır. Türk milletinin geçmişinde yaşamış olduğu şanlı günlerine kavuşması pek yakındır. Bu mutlu günler hür olmakla geri gelecektir. O hâlde düşmanın yurttan kovulması için kalan zaman yakındır ve ümitli olunmalıdır.

“...

Yirmi evli köydeki rençbere dek her insan

Onlar için en derin muhabbetler duymakta.

Bakın size bir çocuk, bülbül sesli diliyle

Onlar için ihtilâl şiirleri okuyor;

Bakın size bir genç kız, som gümüşten eliyle

Onlar için hürriyet bayrağını dokuyor.

Evet, artık kurtuluş zamanları yakındır;

Yarın yine saltanat bu kahraman ırkıdır.

Bu ayrılmaz Türklüğün yaşadığı her bucak

Yetmiş iki ulusa bir hür vatan olacak;

Yine altun saraylar,

Medreseler, camiler Şark’a şeref verecek;

Yine şanlı alaylar,

Debdebeler, şerefler orada hüküm sürecek”(a.g.e., s.203).

Mehmed Emin Yurdakul’un, “*Yavrularımızı Çoğaltalım*” şiirinde Türk milliyetçiliği fikriyatıyla Türk toplumunu yönlendirme amacı güttüğü görülmektedir. Şair, Türk kadınlarına bu vatani savunacak yeni evlatlar doğurmasını istemektedir. Teknolojik gelişmelerin olmadığı bir dönemde insan sayısının çokluğu sizin için önemlidir. O hâlde düşmana karşı güçlü olmanın yolu savaştan önce askerlerinizin çokluğuyla mümkündür. Bunu sağlayacak olan da Türk kadınıdır. Türk kadını, doğuracağı yeni neslin nasıl büyüyeceğini düşünmeyecek; çünkü bu vatan toprakları hepimizi besleyebilecek berekete sahiptir:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/... Summer 2014

“ ...

—Sebeb ne ki doğurmasın bir kadın?
Ya sen her yıl ağacın yemişini isterken,
Bir ineğin yavrusuna hizmetçilik ederken,
Neden senden türeyecek insanlara düşmansın?
— Aç kalırlar!..
—Sus, söyleme, bu söz küfür demektir.
Şu toprakta hepimizi besleyecek şeyler var;
Yeraltında solucanlar bile rızık bulurlar;
Bilmez misin, dış yaratan ekini de yeşertir?..” (a.g.e., s.210-211).

Bu dönemde buna benzer bir şiir de edebiyatımızda fazla tanınmayan *Doğan* adlı yazarımız tarafından “*Şehid Teyyarecilerimizin Anısına*” denilerek dile getirilmiştir: “*Teselli*” adlı şiirde; vatan için canlarının feda eden gençler için ağlama zamanı değildir. Bu evlatlar sadece analarının değil bu vatanın da evlatlarıdır. Tarihi şanlarla dolu Türk milletinin düşmanın elinden kurtulması için bu şehitlere ihtiyacı vardır. Şehitler ölmezler. Onar her zaman diridirler; fakat biz onları göremeyiz. Onlar cennet bahçeleri içindedirler. O hâlde cennette olan şehitler için ölüm yas değil, bir düğün günüdür:

“Ey şanlı analar, siz ağlamayın,
Kalpleri yeniden siz dağlamayın.
Onlar sizin değil, arzın oğludur...
Onların tarihi şânla doludur.
Onlardır hakiki Türk’ün soyundan,
Onlardır Allah’ı bilen Müslümân.
Susun, ağlamayın, bilakis gülün!
Zehrolmamalı şebnemi gülün!
Susun, ağlamayın, düğün günüdür.
Bu düğün millete dirlik önüdür” (a.g.e., s.38-39).

Bu dönemin milliyetçi aydınlarından Mehmed Ali Tevfik’in, “*Cenk ve Zafer Şiirleri*” adı altında “*Kanın İsyanı*” adlı hikâyesinde, Osmanlı’nın kuruluş ve yükselme dönemine atıflarda bulunduğu görülür: “Sert merhametsiz âsî kan yine eski tahavvürle eski şiddetle haykırdı: ‘Hayır, ben burada dökülmem! Hayır, bütün düşmanların kahredildiği Niğbolu’da, Moskof Çarı’nın ezildiği Prut’ta gurur ve ihtişâmla akan kan, burayı bu küçük gavga meydanının toprağını ıslatmağa, tenezzül etmez. Ben büyük zaferler gördüm, yine büyük zaferler isterim. Bana layık olan galibiyet senin şu bir avuç Moskof’a galeben değil, Batum’da, Tiflis’te, Süveys’te, Kahire’de, Selanik’te, Yanya’da yüz binlerce düşman karşısında ihrâz edeceğin muzafferiyettir. Bana haysiyetimi iâde etmek beni şâd u mest akıtmak istersen kalk, yaranı ov ve bekle, kapa, düşmana karşı çık! İşte sana son ihtârım: ‘Git, bana yakışacak, benim şâhid olduğum Niğbolu ve Prut’la beraber yâd edilecek bir büyük kat’i zaferle muzaffer ol, yahut sefil, geber!’” (a.g.e.,s.34-35).

Celâl Sahir Erozan’ın “*Kafkas Türküsü*” adlı şiirinde Türk milliyetçiliğine vurgu yapıldığı görülür. Vatanın sadece batısı değil doğusu da tehdit altındadır. Kafkasya’da da Türk, kendisini düşmana karşı koruyacaktır. Türk, bayrağı gibi kanıyla kırmızı boyanacak ancak düşmanı yurda sokmayacaktır:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Summer 2014

“Güzel Kafkas! Yeter bu yas uykusu, uyan!

Benzin solmuş, düşmanların kanıyla boyan;

Bayrak gibi kırmızı ol, güneş gibi yan...

Sarı Türk'ün getirdiği parlak hilâle!

Seni onun hicranı mı koydu bu hâlâ?” (a.g.e., s.44).

Yine Celâl Sahir Erozan'ın “*Türk Kızı Diyor ki*” (a.g.e., s.215). adlı şiiri ile Türk milliyetçiliğine vurgu yapıldığı görülür. Kadın, Türk toplumunda her zaman ön planda tutulmuş, ayrı bir öneme haiz kılınmıştır. Mehmet Kaplan, medeniyet devrelerine göre edebiyatta Türk kadınına üç merhalede değerlendirir:

“1) İslamiyet'ten önce ve göçebelik devrinde o, bu devrin ideal erkek tipi olan Alp tipine yaklaşır. Erkek gibi o da ata biner, ok atar, kılıç kullanır ve icabında düşmanla kahramanca çarpışır.

2) yerleşik medeniyete ve İslami kültür çevresine dahil olduktan sonra kadın, erkek ve erkekte daha fazla pasif bir karakter arz eder. Toprak ve din, insanları kendilerinden üstün tabiat veya tabiatüstü kuvvetlere bağlar. Bu devirde kadının kahramanca vasıflarını kaybederek bir haz ve aşk mevzuu olduğu görülür.

3) Batı medeniyeti tesiri altına girdikten sonra kadının ilkin edebiyatta, sonra hayatta beşerî hakları müdafaa edilir ve tamamiyle erkekle eşit bir seviyeye getirilir” (Kaplan, 2004: 39). Şair tarafından aşağıda seslenilen kadın; birinci merhalede bulunan ata binen, ok atan, kılıç kullanan ve icabında düşmanla kahramanca çarpışan kadındır. Bu savaşta erkek kadar kadına da vatanını korumak vazifesi düşmüştür:

“...

Maziye baksana: Türk kadını

Kalmamış erkekte bir adım geri.

Kandan kızıl olmuş ak bilekleri.

Tarihe kılıçla yazmış adını!

Damarımdaki kan onların kanı,

Ruhumda onların büyük imanı,

Ben de büyüyorum, hazır ol, düşman,

Bir gün yine bürür etrafı duman...

Silahım yurt aşkı, kurşunum meram,

Beklediğim yarın, kastım intikam!...” (a.g.e.,s.217).

Yusuf Ziya “*Kafkaslar'a Doğru*” adlı şiirinde, insanların duygularına hitap ederek, Türk milliyetçiliğine vurgu yaptığı görülmektedir. Türk'ün geçmişi şanlı zaferlerle doludur. Düşman ne kadar güçlü olursa olsun sen bu şanlı geçmiş günlerine dönmek için önüne çıkan her türlü engeli aşacak güce sahiptir:

“...

—Ey Türkoğlu! Bugün yine şeref günüdür

Düşmanları bir yıldırım gibi vur öldür.

Cehennemden pusu kursa yoluna dağ, taş,

Zabtolunmaz coşkun bir sel gibi köpür, taş!

Bir dakika bile sakın inme atından,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/... Summer 2014

Vazgeçme yeryüzündeki saltanatından!” (a.g.e.,s.45).

Yusuf Ziya “*Nöbetçi ve Yıldız*” adlı şiirinde vatanı için canın feda eden genç delikanlıyı anlatır. Bu delikanlının sevdiği, onun yolunu beklemektedir; fakat genç geri dönemeyecektir. Uzaklarda sevdiğinin gelmesini bekleyen kıza seslenen şair, artık sevdiğinin yolunu gözlememesini ister. Çünkü o artık dönemeyecektir:

“...

Birdenbire göklerde derin

Bir gürültü dalgalandı, bir alev yandı,

Kan içinde genç kahraman yere uzandı.

Şaşkın, deli bir kakhaha koyverdi yıldız:

—Artık haber bekleme, ey uzaktaki kız!

Nişanlının hayâlini kalbine göm sen,

İşte ben de kaçıyorum bu ıssız gökten...” (a.g.e.,s.161).

Uşakîzâde Halid Ziya “*Türk Sesi*” adlı hikâyesinde Türk milliyetçiliğine vurgu yaptığı görülür:

“Mevcûdiyyet-i hassasemi mass eden bir te’sirin bahtıyla donmuş gibiydim; bu ses bütün Türklüğün sesiydi; Türklüğün tarihinden, tali’den, i’sâr ve şuûnu zulm-u bî-fasılasından, bî-insaf bir ta’kîb-i muhrile hayatını kemiren mukadderât-ı sefâlet ve musibetten, gecelere, ufuklara, semâlara haykır haykırâ hicrân ve hüsrân okuyan, uzun bir fihris-i muâhezâtının figanlarını, hançereden şâhikalarla püskürüp tüküren Türklüğün sedâ-yı şikâyet ve itâbıydı. Ve her lahn-ı elemi bittikçe, nakaratının güyâ tesellîyyet-yâb olmuş, ulvî bir feragatın sükûnu içinde feveranları tevakkuf etmiş zannedilen âsûde kararı, kim bilir, bütün terennüm ettiği elvâh-ı muhavvifenin ortasında henüz ümîde benzeyen bir gûşe bularak oraya, kasırgasız, fırtınasız bir mersâye sokulurcasına, yavaş yavaş mülâyemet ve nevâzişle, uyuyanları uyandırmak isteyen bir seylan ile sokuluyordu” (a.g.e.,s.52).

Ziya Gökalp’in “*Turan Kendine Doğru*”, *Türk Enmuzeci*, *Altun Yurt*, *Altun Destan*, *Galiçya Yolunda*, *Durma*, *Vur!*, *Türk’e Göre Vazife*” adlı şiirleri hem aydın, yazarlar üzerinde hem de Türk milleti üzerinde derin izler bırakan şiirlerdir. “*Turan*” şiiri Türkçülüğün bayrağı konumunda bir şiir olarak göze çarpmaktadır:

“*Galiçya Yolu’nda*” adlı şiirinde Gökalp, vatanın kurtulacağına dair ümidini korumaktadır. Merak etmeye gerek yoktur, bu gemi yoluna devam edecektir:

“...

Ey kardeşler, merakta

Kalmayınız ırakta.

Yükselecek ordunun

Şânı bu ak toprakta.

Uygun düştü kelâmlar,

Halife selâmlar!

Moskof’u üzeceğiz

Kurtulacak İslâmlar!” (a.g.e., s.113).

“*Altun Destan*” adlı şiirde ise şiirin adında geçen “destan” sözcüğü milletin düşmanı yurttan kovarak, büyük bir destan daha yazacağını ipucunu vermektedir. Türk, henüz derin uykusundan uyanmamıştır. Ancak, tanyerinin ağarmasına az kalmıştır. Yakında uyanacak olan Türk ırkı düşmana gününü gösterecektir:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Summer 2014

“...

Türk yurdu uykuda, ey düşman sakın!

Uyuyan ülkeye yapılmaz akın...

Tanyeri ağardı, yiğitler kalkın!

Bakın yurt ne hâlde, vatan nerede?

Gideyim arayım; yatan nerede?...” (a.g.e., s.118).

“*Altun Yurt*” adlı şiirinde ise düşmanı yurttan kovmanın ilk şartı birlik ve beraberliktir. Anadolu’da yaşayan tüm insanlar bu büyük Türk milletinin birer ferdidir. O halde gün birleşme ve düşmanı yurttan birlikte kovma günüdür:

“...

Ey oymaklar, Alaylar! Birleşelim, Türk bir soy

Olduğunu herkese, herkese anlatsın.

Hangi millet, hangi bey, hangi oymak, hangi boy

Baş eğmezse, başını mızrağımız patlatsın.

Türk milleti bir ordu, katılmayan kaçaktır;

“Yasa” mızda yazılı: “Harpten kaçan alçaktır!” (a.g.e., s.134).

Mehmed Rauf’un “*Harp Hikâyeleri*” ana başlığı altında yazdığı “*Bir Yiğit*” adlı hikâyesi, Türk milliyetçiliğine vurgu yapan hikâyelerden biridir. Bu hikâyede idama giden bir Türk subayının hikâyesi ele alınmaktadır. Bu metinde temel mesaj olarak Türk milletinin kahramanlığı göze çarpmaktadır.

“...

El fenerlerinin meş’ûm aydınlığında bu meş’ûm işi sür’atle bitirip çekilmek isteyen Moskof zâbitleri, tüfekler patladığı vakit, genç Türk zâbitinin:

—Yaşasın Türklük!..

Diye haykırarak yere düştüğünü gördüler ”

Kimin yazdığı tarafımızdan tespit edilemeyen “*Gelibolu Sırtları’nda*” adlı şiirde vatan ve millet sevgisi bağlamında Türk milletinin kahramanlığı işlenmiştir:

“...

—Ey fedakâr Türk kadını, ağlama sakın!

Gözyaşların evlâdını belki incitir.

Tatlı yurda yabancılar etmişken akın

Vatanını çiğnetmeyen: O Türk gencidir!” (a.g.e. s.111).

“*Şehid Mezarı*” adlı şiirde; vatani için canını veren şehitlerin mezarı dahi yoktur. Dönemin ruhuna uygun mesaj yüklü bir şiir olarak göze çarpmaktadır. Anadolu’nun dört tarafında böyle isimsiz kahraman şehitlerin mezarlarına rastlamak mümkündür:

“...

—Dün sordum çölden geçerken:

‘Kervan mı kalktı bu yerden?’

Kumlarda bir ufak tümsek

Ne bir diken, ne bir çiçek!

Dediler: “ O burada öldü;

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/... Summer 2014

Türk'ün kalbine gömüldü! ” (a.g.e., s.169).

Yine bu dönemde Yakup Kadri'nin “*Ses Duyan Kız*” adlı hikâyesinde nişanlısı savaşta şehit olan, yüreği vatan ve millet sevgisi ile dolu Emine'nin “*Ses Duyan Kız*”ın hikâyesinden bahsedilir:

“...

Yalnız Garipler'den değil, bütün civar köylerden onu ziyarete gelirler; fakat, onun en gedikli ziyaretçileri genç kızlarla, genç kadınlardır. Askere giden delikanlılar da bir defa buraya uğramadan geçmezler ve sağ salım dönmek için kendisine adak adarlar. Şimdi son muharebe çıktığı zamandan beri, iki yıldır âdet oldu, kocaları veya nişanlıları harpte bulunan genç kadınlarla, genç kızlar, akşamüzerleri karşiki yamaca çıkarlar ve yüzlerini Ses Duyan Kız'ın türbesine doğru çevirip şöyle haykırırlar: “Şehîd mi? Gazi mi? ” *Ses Duyan Kız*, derinden derine, uzaktan uzağa onlara cevap verir. Bazen “*şehîd*”, bazen “*gazi*” diye bağırır.”

Köprülüzade M. Fuad'ın “*Düşen Bayrak*” adlı hikâyesi, yine vatan ve bayrak sevgisini, millî şuurunu anlatan önemli hikâyelerdendir:

“...

Bu tunç yüzlü bir Türk'tü. Çehresinin belki bu muhaberede biraz daha derinleşmiş çizgileri; fakat sevimli ve sert çizgileri vardı. Bin endişe ile dolu başında onun için gayr-i ihtiyarî bir köşe ayırmıştım. Bu geniş alın, kaç gece siper çamurunu oyup, dayanmış ve dinlenmiş bu yüzün kaç siper güneşinin nemli sıcağı altında buruşmuş olduğunu düşünüyordum” (a.g.e.,s.152).

Ahmed Refik, “*Satvetli Günlerimiz*” (a.g.e.,s.21) adlı tarihî makalesiyle; Osmanlı'nın ihtişamlı dönemine atıfta bulunmuş, Birinci Fransuva'nın, Şarlken'in cesîm ordularını yenmek için Kanuni'den yardım istemesini ve Kanuni'nin Avrupalı devletlere saldırdığı korkuyu muzafferiyet edasıyla dile getirerek, bireylere ve topluma tarih bilinci ile moral vermeye çalışmıştır. Ayrıca “*Karacahisar'da*” (a.g.e., s.183). Tarihî makalesinde Osmanlı'nın kuruluş dönemindeki ihtişamından bahsedilmektedir.

Ahmed Refik'in “*İstanbul'da Zafer Sabahı*” (a.g.e., s.43) adlı tarihî makalesi, Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethetmesini anlatır. Türk'ün bugün İstanbul'dan düşmanı kovması, Fatih'in İstanbul'u almasından daha zor değildir. İstanbul'u Bizans'tan alan Türk milleti, bugün veya yarın düşmanlarını vatan topraklarından atacak kudrete sahiptir: “Artık Osmanlılık Bizans'ta tesîs edecek, Türk nesli burada büyüyecekti. Tuna boylarına doğru ilerleyecek, orduların yaldızlı tuğlarla İstanbul sokaklarından geçtiği görülecekti. Fatih'in kahraman hafîdleri zamanında bütün Müslümanlık âleminin nazarı İstanbul'a hilâfet merkezine teveccüh edecek, Türk saltanatı bu muazzam pâytahatta evc-i ikbâline vasıl olacaktı.”

M. Fuad Köprülü'nün “*Ruslar*” adlı makalesi, birey ve topluma “Rus” tahlili yapan, Türk milletinin Ruslar'ın zulmüne maruz kalmasını ve Ruslar'a duyduğu öfkeyi anlatması açısından çok önemli tarihi bir vesika niteliğindedir:

“...Bazen, bizi bu muharebeye sevk eden uzun sebepleri arıyorlar, fakat bu yalnız Rusya'dır. Ruslar karada ise biz de denizdeyiz; Ruslar gökte ise biz yerdeyiz. Biz Ruslar'a karşı ebedî, semâdan ve güneşten ebedî bir kinle sarhoşuz. Eğer Türkler'in Ruslar'a el uzatacağı bir güne inansaydım, Türk olduğuma yanardım. Anadolu herkes için ışıksa Ruslar için alev, herkes için ırmaksa Ruslar için sel ve sağnaktır. Ruslar'ın mezarları bizim ümidlerimizin beşikleridir. Ben ne Kars, ne Kırım, ne Türkistan, kelimeleriyle çıldırmıyorum. Beni çıldırtan İslâv kelimesidir.

....

Bütün Türkler'in Ruslar'a karşı iki vazifesi var: Esir olmamak için mücadele, serbest olmak için mücadele. Bizim hayatımız Ruslar içindir. İnsan bunu düşündükçe “Yaşasın hayât!...” diyor. Ve yaşamalıyız. Mademki dünyada yaşayan bir Rus var. Eğer Türkler arasında ölmek de unutulmak, ve dünya üstünde asırlarca kalmak isteyenler varsa, bunlar Ruslar'ın büyük bir matem gününe bütün bu asırları feda ederler ve ölmek için kendilerini hatırlatabilirler” (a.g.e., s.180-181).

Sonuç

✚ Ders kitabındaki edebî metinlerde yediden yetmişe herkese hitap edilmiştir. Vatani korumak, kollamak herkesin görevidir. Düşmanı yurttan kovmanın ilk şartı birlik ve beraberliktir. Anadolu'da yaşayan tüm insanlar bu büyük Türk milletinin birer ferdidir, neferidir. Düşmana karşı kin ve öfke diri tutulmak istenmiştir. Millî bilinç oluşturulma hedefi güdülmüştür.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Summer 2014

✚ Şair ve yazarlar yaşanan durumdan umutsuz değillerdir. Bugün yaşanan *kara günlerin* yakında biteceğine dair umutlarını korumaktadırlar. Türk milletinin geçmişinde yaşamış olduğu şanlı günlerine kavuşması pek yakındır. Vatanın düştüğü acı durumdan kurtulmak için geçmişin şanlı sayfalarına sığınılır. Böylece Türk milleti, o şanlı günlere dönme gücünü kendinde bulacaktır. Cesaret, kahramanlık ve yiğitlik gibi temalarla birey ve toplum eğitimi güdülmüş, millî bilinç aşılarmaya çalışılmıştır.

✚ Türk milleti, bereketli vatan toprağını işlemiş, toprak vatan evlatlarını kucağında besleyip, büyümüşür. Ama düşman işgalinden sonra vatan toprağı da öksüz kalmıştır. Kendisini işleyecek insan bulamamış, millet bereketli geçmiş günlerinin arar olmuştur. Artık bu sefaletten kurtulmak gerekir. Bu sefaletin sebebi olan gafletten, cehaletten, uykudan uyanma zamanı gelmiştir. Ders kitabındaki metinlerde bunlara vurgular yapılmıştır.

✚ Türk kadınından bu vatani savunacak yeni evlatlar doğurması istenmektedir. Teknolojik gelişmelerin olmadığı bir dönemde insan sayınızın çokluğu sizin için önemlidir. Türk kadını; ata binen, ok atan, kılıç kullanan ve icabında düşmanla kahramanca çarpışan kadındır. Bu savaşta erkek kadar kadına da vatanını korumak vazifesi düşmüştür. Burada kadın eğitime verilen önem göze çarpmaktadır. Kadın aile ve toplumun temel taşı olarak görülmektedir; dolayısıyla millî mücadelenin lokomotifidir.

✚ *Osmanlı kimliği* söylemi yerine *Türk kimliği* söyleminin ağır bastığı görülmektedir. Bu metinler; Türk milletinin dertlerini, felâketlerini, hatıralarını, savaşlarını, ananelerini, göreneklerini, millî davalarını, kısaca Türk kültürünü ve tarihini yansıtmaktadır Türk'ün vatan savunması için nasıl fedakârlık yapması gerektiğine dair vurgular vardır.

✚ *Felaket yılları* denilen ve milletimizin için *kara günlerin* yaşandığı, dönemin savaş psikolojisinin edebi metinler yoluyla çok iyi bir şekilde yansıtıldığı görülmektedir. Savaşın dehşet verici etkileri ve hüznün bir arada verilmiştir. Ders kitabındaki metinlerde ideolojik eğilimler oluşturma gayreti ve milliyetçilik göze çarpmaktadır. Yazarlar ve şairler *ümid* ve *azim* telkininde bulunmuşlardır.

✚ Vatan, millet ve bayrak sevgisi en başta gelen kavramlardır. Dil ve edebiyatın eğitim boyutundan yararlanılmak istenmiştir. "*Türk Harp Edebiyatı*" da bunun bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Okuma parçalarında yurt, millet, vatan sevgisi, kahramanlık duygusu en çok üstünde durulan konular olmuştur. Metinlerle yurt ve Anadolu sevgisi aşılarması ve yayılması hedeflenmiştir. Genel anlamda metinler yolu ile eğitim-öğretim söz konusudur.

✚ Ders kitabını oluşturan metinler, dil, kültür ve sanat değerleri bakımından hitap ettiği o günkü neslin -o dönem öğrencilerinin- seviyesine göre millîlik yönüyle oldukça zengindir. Bu ders kitabıyla öğrencilere -o dönem nesline- eğitim ve öğretim yoluyla millî uyanış hareketi gibi bir hareket arzusuyla, millî şuur aşılarması hedeflenmiştir.

✚ Edebî metinlerde; birlik, beraberlik ve sosyal dayanışmayı güçlendirme arzusu göze çarpmaktadır. Yeni nesilleri millî ve manevî değerler konusunda eğitime, vatan ve millet sevgisiyle büyüyen bir nesil hedefiyle metinler seçildiği, yazarların fikriyatından ortaya çıkmaktadır

✚ Ders kitabı, yazıldığı dönemde, hitap ettiği kesimde dil bilincini geliştirmek amacı gütmüştür. Bu ders kitabı, bir anlamda dil, milliyet ve *Türkçülük* hareketleri yolunda atılmış adımlardan birisi mahiyetindedir. Yazar bu ders kitabında; edebiyatı fikirlerin yayılması için bir araç olarak görmüş ve edebiyatın bu işlevinden faydalanmıştır.

✚ Eserdeki metinler dönemi itibarıyla hem dil hem de edebiyat eğitimi için değerlendirildiğinde, okuma alışkanlığı ve bu yolla da birtakım örf, âdet ve terbiye kurallarının öğretilmesi amacına hizmet etmek amaçlı olduğu anlaşılmaktadır.

✚ Bu ders kitabından anlaşılmaktadır ki o dönemde *Türkçe* ve *Türk dili ve edebiyatı* ders kitapları hazırlanırken, Türklüğü, Türk milletini, tahkir ve tezyif eden ve insanları dil, din, ırk ayrımı gözetken şair/yazar ve bunların edebî metinlerinin yer almamasına özellikle dikkat edilmiştir. Türk kültürünü çok daha iyi yansıtan şair ve yazarlardan okuma parçaları seçilmiştir. Bu paralelde *Türkçe* ve *Türk Dili ve Edebiyatı* öğretiminde milletimizin tarihten gelen kültürünü, edebî zevkini ön planda tutan, milletimizin yaratılışına, karakterine, tarihi ve sosyal değerlerine uygun ders kitapları ve metinlerin seçilmesine özen gösterilmiştir.

KAYNAKÇA

- AKSAN, D. (2000). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dil Bilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- AKSUNGUR, H. S. (2009). *1923-1973 Yılları Arasında Yayımlanan Türkçe Eğitimi İle İlgili Yazılar Üzerinde Bir Araştırma*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Denizli.
- ARI, G. (2011). Türkçe (6, 7, 8. Sınıf) Ders Kitaplarındaki Okuma ve Dinleme/İzleme Metinleri İle Yazma Görevleri Arasındaki Tür Uyumu. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 6/3. p. 489-511. www.turkishstudies.net. Doi Number :http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.2375
- AY, K. (2006). *Lise Birinci Sınıf Edebiyat Ders Kitaplarındaki Tanzimat Sonrası Yazılan Şiirlerin Eğitimdeki Yeri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- BAŞÇALLI, Ş. (2010). *Ömer Seyfettin Eserlerinde Dil ve Milliyetçilik*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- BULUT, M. (2012). *M. Fuad Köprülü'nün "Millî Kıraat" Adlı Türkçe-Edebiyat Ders Kitabının Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi Açısından İncelenmesi*. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Erzurum.
- CEVİZCİ, A. (2000). *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Paradigma yay.
- ÇELİKPAZU, E. E. ve AKTAŞ, E. (2011). Meb 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 6/2 p. 413-424. www.turkishstudies.net. Doi Number :http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.2274
- ERGİN, M. (2000). *Üniversiteler İçin Türk Dili*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- İNAN, A. (1969). *Medenî Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El yazıları*. Ankara: TTK Yayınları.
- KAPLAN, M. (2001). *Kültür ve Dil*. Ankara: Dergâh yayınları.
- KAPLAN, M. (2004). *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I, (Dede Korkut Kitabında Kadın)* 39-50, İstanbul: Dergâh yayınları.
- KAPLAN, M. (1987). *Türk Milletinin Kültürel Değerleri*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- KARAKAŞ, Ö., TÜRKAN, A. H., ÖZDEMİR, Ş. (2013). Fen Edebiyat ve Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Dil Kirliliğine Duyarlılığı Üzerine Bir Araştırma: Afyonkarahisar Örneği. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/4, p. 927-93. www.turkishstudies.net. Doi Number :http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4781.
- KAVCAR, C. (1974). *İ. Meşrutiyet Devrinde Edebiyat ve Eğitim. 1908-1923*. Ankara: Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yay.
- KÖPRÜLÜZADE. M. F. (1916). *Millî Kıraat (beşinci kısım)*. İstanbul: Kanaat Matbaası.
- MADGE, J. (1965). *The Tools of Science An Analytical Description of Social Scince Techniques*. Anchor Books Doubleday and Comp.
- MERRIAM, S. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco: Jossey-Bass.
- YALÇIN, A. (1996). Türkçe ders kitaplarının planlanması ve yazılması, *Türk Yurdu*, 107: 24-27.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yay.